

ULUS 18 EKİM 1967

Milli Mücadele ve Devrimciliğimizin Tarihi

Prof. M. Tayyib GÖKBİLGİN

Son zamanlardaki milli mücadele ve Atatürk devrimleri ile ilgili tarih neşriyatını ve ciddi etüdleri gördükçe bu konuda bitmez tükenmez bir çalışma ve araştırma sahası bulunduğunu, sayısız belgeleri kapsayan arşiv kaynaklarının ve hazinelerin varlığını daha iyi anlıyoruz. Geçen senelerde çıkan Lord Kinross'un kitabı kompilasyon niteliğinde olmak ve arşiv belgelerine derin bir şekilde nüfuz edememekle beraber bu konuya bir takım yeni çizgiler ve görüşler getirmiş, Atatürk ve milli mücadele ile ilgili literatüre yeni bir katkı da bulunmuştu.

Bu yıl İstanbul'da Erol Ulubelen tarafından bir inceleme mahiyetinde yayınlanan "İngiliz gizli belgelerinde Türkiye" adlı eseri de bu listeye eklenmiş bir ilave sayabiliriz. Zira, 1919 - 1920 senelerine ait bir çok İngiliz belgelerinin ya tamamen, ya da kısmen tercümelerini ihtiva etmektedir.

Gerçekten, ulusal kurtuluş savaşımızda Kuvayı Milliye ve Mustafa Kemal'in karşısında başta İngiliz emperyalizmi görünüyordu ve yakın doğu sorununa dair ilişkiler birinci plan da Londra'dan yönetiliyordu, ki en yetkili ve önemli tarihi belgelerin orada bulunması gerekmektedir.

Bilindiği gibi, İkinci Dünya savaşında, 1944 de, İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Eden Hariciye (Foreign Office) arşivinde bulunan ve 1919 - 1939 senelerini kapsayan siyasi müzakerelere ait vesikaların neşrine müsaade etmiş ve bu suretle Paris dolaylarında akdedilen barış anlaşmalarının tarihinin daha iyi anlaşılmasına hizmet etmişti. Bu harekette İngiliz devlet adamının elbette politik bir maksadı da vardı, fakat asıl mesele, Birinci Dünya savaşının tasfiyesi ile ilgili bütün belgelerin meydana çıkmasının tarihçilik bakımından taşıdığı büyük önem idi. Böylelikle, bu devre ait bir çok monografi ve, içlerinde Lloyd George ve Churchill'in kiler de dahil olmak üzere, mühim hatırat muhteviyatının doğrulanması ya da düzeltilmesi yapılabilecekti. Nitekim bu karar uygulanmış ve bu konuya ait önemli belgeler çeşitli seriler ve ciltler halinde yakın senelere kadar muntazaman yayınlanmıştı.

Bu konuda diğer önemli bir adım da bugünkü İngiliz Başkanı Wilson'un geçen 1966 senesi başlarında verdiği bir emirle Foreign Office arşivlerindeki belgelerden 1922 senesi sonuna kadar olanlarının tarihçilerin ve araştırmacıların incelemelerine açılması oldu. İşte bu kararlardan sonra meydana çıkan ve çıkarılan açık ya da gizli belgelerin ışığı altında milli mücadele tarihimizin bir çok yönlerine daha da aydınlık ve berraklık gelmiştir diyebiliriz. Bu alanda, Kurtuluş Savaşımız ve devrim tarihimiz üzerinde tanınmış otorite tarihçi ve bizim Türk Tarih Kurumunun şeref üyesi sayın Prof. Jaeschke'nin hazırladığı ve yayınlanmasını ümit ettiğimiz "Milli Mücadele ile ilgili İngiliz vesikaları" adlı etüd ve belgeler külliyatını da büyük bir kazanç saymaktayız.

Yine bu cümleden olarak, Milli Mücadele ve Fransız kamuoyu" adlı Fransa'da Nancy Üniversitesinde kabul edilmiş ve değerli bir gencimiz tarafından hazırlanmış bir doktora

tezini de bu arada zikredebiliriz. Bununla beraber milli mücadele ve Atatürk devrimleri üzerinde en yetkili belgelerin yine de bizim arşivlerimizde bulunduğunu kabul etmek mümkündür. Nitekim 1952 den itibaren on beş senedir muntazaman Genel Kurmay Harp Tarihi Dairesi tarafından çıkarılmakta olan “Harp Tarihi vesikaları Dergisi” çok değerli ve önemli tarih malzemesini gün ışığına çıkarmaktadır. Bu müessesenin yayınladığı diğer bu konu ile ilgili monografiler de (Mondros mütarekesi ve tatbikatı, batı cephesi, doğu cephesi, güney cephesi v.b.) tamamen orijinal belgelere dayanmak bakımından pek büyük bir önem taşımaktadırlar.

Ancak, henüz Babıali ve Hariciye nezareti arşivlerinde sayısız ve çok değerli vesikalar araştırma, inceleme ve yayınlanma beklemektedir. Mesela, bizim bir süre önce yayınladığımız (Milli Mücadele Başlarken I., II.) Meclis-i Vükela Mazbataları özetleri gibi, Babıalinin bütün milli mücadele esnasındaki tüm faaliyetleri ve özellikle Hariciye Nezaretinin İngiliz Yüksek Komiserliği ile teati ettiği noktalar (Fransızca orijinal metinleri ile birlikte). Karadeniz İngiliz Kumandanlığı nezdindeki teşebbüslerin ve alınan cevapların yayınlanması ve bunların bilinmesi çok lüzumludur. Meclisi Vükela'nın bir çok iç ve dış sorunlara ait aldığı kararların Hariciye Nezareti arşivinde bulunması icabeder. Ankara'daki İngiliz büyükelçiliği arşivinde bulunması muhtemel İngiliz yüksek komiserliği arşivinden henüz faydalanılmadığına göre Babıali Hariciye Nezareti arşivi belgelerinin önemi ve değeri bir kat daha artmaktadır. Diğer yandan, Birinci Büyük Millet Meclisi gizli oturum tutanaklarının da artık araştırmacılara açık tutulması hatta yayınlanması zamanının geldiğine inanıyoruz. Bu konuda değineceğimiz sevinilecek bir olay da son günlerde yayın hayatına atılan ve yetkili tarihçi arkadaşlarımızdan kurulu bir heyet tarafından çıkarılan “Belgelerle Türk Tarihi Dergisi” nin büyük bir vaat taşıması ve bu konuda bir ümit uyandırmasıdır. İlk sayısında gördüğümüz” Atatürk ile ilgili üç belge”, bize, bu hususta güzel bir işaret ve gelecekte yayınlanacak tarih belgelerinin bir müjdecisi gibi, görünmektedir. Temenni edelim ve bekliyelim.